

Landbouweffectenrapport

Rivierherstel Leie

Totaal overzicht 10 deelgebieden

eindrapport

januari 2014

VLM

Colofon

Landbouweffectenrapport Rivierherstel Leie - Totaal overzicht 10 deelgebieden.

Uitvoerder

Vlaamse Landmaatschappij Regio West

Vestiging Brugge

Velodroomstraat 28

8200 Brugge

Tel. 050 45 81 00

Fax 050 45 81 99

www.vlm.be

Auteur

Nel Ghyselincx

Els Goethals

Datum rapport

januari 2014

status / revisie

eindversie

Cover

De Leie - Posthoornhoek 2011 © VLM

VLM

INHOUDSTABEL

DEEL 1	Inleiding.....	3
1.1	Opdracht VLM.....	3
1.2	Doel van een LER.....	5
1.3	Doel van dit rapport.....	5
1.4	Gebruikte gegevens.....	6
DEEL 2	Juridisch kader.....	8
2.1	Ruimtelijke bestemming.....	9
2.2	VEN.....	10
2.3	Ruimtelijke uitvoeringsplannen Leievallei.....	10
DEEL 3	Kenmerken van de landbouwpercelen in het gebied.....	11
3.1	Bodem.....	11
3.2	Teelt.....	12
3.3	Landbouweconomische huiskavel.....	13
3.4	Eigendom/pacht.....	15
DEEL 4	Kenmerken van de landbouwbedrijven in het gebied.....	16
4.1	Inkomen uit landbouw.....	16
4.2	Dynamiek van de bedrijven.....	17
4.3	Grondgebondenheid van de bedrijven.....	20
DEEL 5	Effecten op landbouw.....	22
5.1	Effecten op de sector.....	22
5.2	Effect op de landbouwbedrijven.....	25

DEEL 6	Flankerend beleid en remediërende maatregelen	31
6.1	Beschrijving huidig flankerend beleid	31
6.2	Vergelijking met andere projecten	33
6.3	Remediërende maatregelen	34
DEEL 7	Knelpunten en vragen naar flankerend beleid en verdere uitvoering project	35
7.1	Knelpunten	35
7.2	Vragen	36

BIJLAGE

Tabel : overzicht flankerend beleid lokale grondenbanken VLM Regio West

KAARTEN

Kaart 1 : Juridisch kader - ruimtelijke bestemming en VEN

Kaart 2 : Bodemgeschiktheid voor landbouw en inrichting natte natuur

Kaart 3 : Teelt

Kaart 4 : Landbouweconomische huiskavel

Kaart 5 : Effect op landbouw

DEEL 1   INLEIDING

1.1 Opdracht VLM

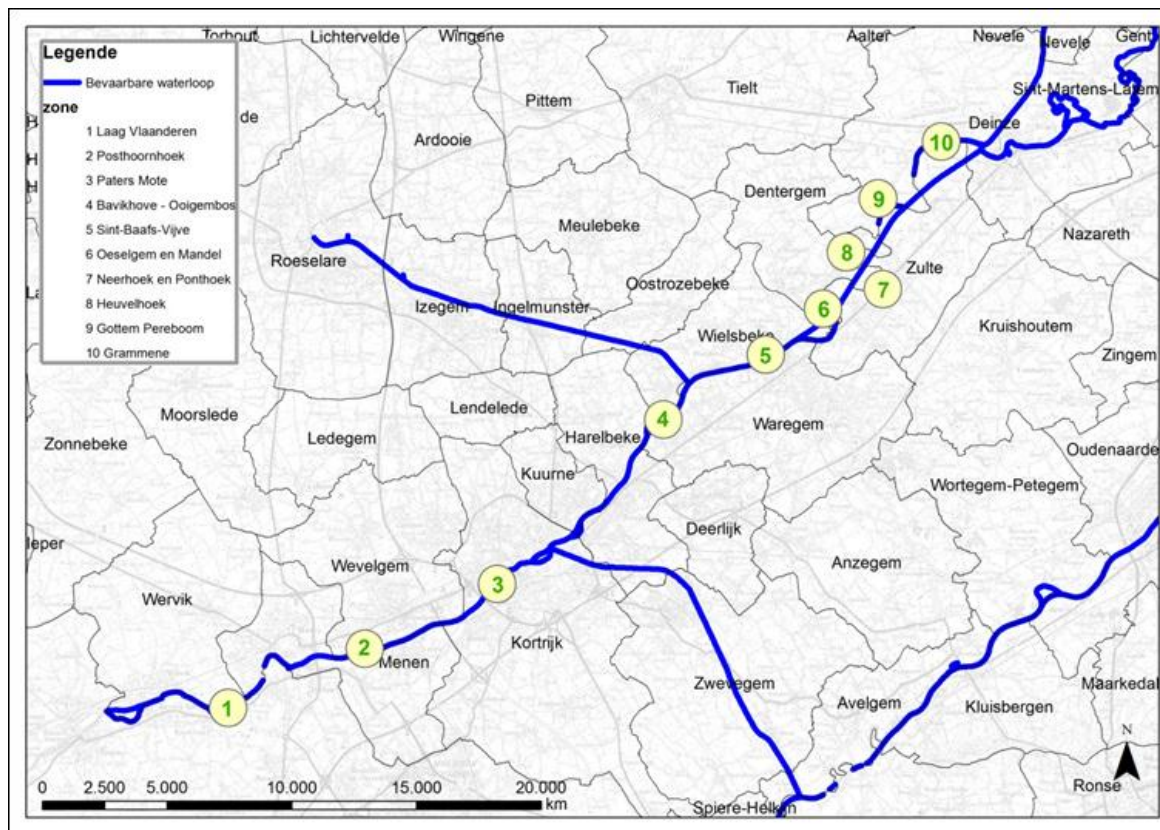
Het project Rivierherstel Leie omvat het valleigebied van de Leie tussen Wervik en Deinze. Het project Rivierherstel Leie maakt deel uit van het groter project Seine-Schelde dat de internationale binnenvaartverbinding tussen het Seinebekken en het Scheldebekken uitbouwt.

Het project Rivierherstel Leie omvat onder meer:

- het herstellen van oude Leiemeanders,
- het opnieuw koppelen van oude Leiemeanders aan de Leie zelf,
- de ontwikkeling van 500 ha watergebonden natuur in 10 gebieden langs de Leie van Wervik tot Deinze.

Om het project uit te voeren, werden door de Vlaamse Regering 10 gebieden vastgelegd (zie figuur 1). Aangezien de gronden in de 10 gebieden momenteel grotendeels door landbouwers worden gebruikt, heeft de Vlaamse Regering beslist (BVR 17/12/2010) om de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) de opdracht te geven tot:

- voor de deelgebieden, waarvan de bestemming reeds is vastgelegd door een ruimtelijk uitvoeringsplan, een landbouweffectenrapport (LER) op te stellen,
- voor de overige deelgebieden een LER op te stellen in het kader van de vastlegging van de bestemming door gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen,
- het oprichten van een grondenbank Leievallei met stimuli ter verwerving van de gronden in het projectgebied en mogelijke ruilgronden in het zoekgebied. De VLM heeft hiertoe reeds overeenkomsten afgesloten met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en met Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z).

Figuur 1 : vastgelegde 10 gebieden voor project Rivierherstel Leie

1.2 Doel van een LER

Een LER is bedoeld om het effect te beschrijven op landbouw bij onttrekking van de gronden uit de 10 deelgebieden.

Een LER heeft als doelstellingen:

- *informatie verschaffen* aan de landbouwers over het project en het flankerend beleid landbouw,
- *in kaart* brengen van het *effect* op landbouw op sector -en bedrijfsniveau,
- een *overzicht* geven van de gevraagde *remediërende maatregelen* van de betrokken landbouwers,
- dienen als *informatiebron* bij de verdere *realisatie* van het project,
- dienen als *insteek* landbouw bij de opmaak van het *RUP* Leievallei van Bavikhove tot Deinze voor de deelgebieden Sint-Baafs-Vijve, Oeselgem en Mandel, Neerhoek en Ponthoek, Heuvelhoek, Gottenm Pereboom en Grammene.

1.3 Doel van dit rapport

Het doel van dit rapport is om een gebundeld overzicht te geven van de resultaten uit de 10 afzonderlijke LER's van de deelgebieden en een objectieve basis aan te reiken tot mogelijke bijsturing van het project.

Het rapport bestaat uit 3 onderdelen:

- een eerste onderdeel (deel 2, 3 en 4) bundelt cijfermateriaal omtrent juridische parameters (deel 2), perceelskenmerken (deel 3) en bedrijfskenmerken (deel 4),
- een tweede onderdeel (deel 5 en 6) beschrijft het effect van het onttrekken van de gronden in de 10 deelgebieden aan de landbouw (deel 5), het flankerend beleid en de gevraagde remediërende maatregelen door de betrokken landbouwers (deel 6),
- het derde en laatste onderdeel (deel 7) geeft een opsomming van enkele knelpunten die zich stellen bij de verdere uitvoering van het project en vragen die werden genoteerd bij de opmaak van de LER's.

1.4 Gebruikte gegevens

Dit rapport geeft een overzicht van de resultaten van de 10 afzonderlijke LER's. De basis van de afzonderlijke LER's werd gevormd door gegevens die door VLM werden verzameld in het kader van het meststoffendecreet aangevuld met gegevens uit de landbouwenquêtes waaraan de landbouwers op vrijwillige basis konden meewerken.

Gebruikte gegevens in het totaal overzicht LER van de 10 deelgebieden zijn:

- perceelsgegevens: de registratie van de gebruikspcelen voor het productiejaar 2011, 2012 en 2013,
- bedrijfsgegevens: de aangifte van de diergegevens voor het productiejaar 2010,
- landbouwenquêtes: afgenomen in 2011, 2012 en 2013.

Tabel 1 geeft een overzicht van de oppervlakte landbouw en het aantal gebruikers in de 10 deelgebieden.

Uit tabel 1 blijkt dat de totale oppervlakte binnen de 10 deelgebieden 701 ha bedraagt. Daarvan wordt 510 ha (of 73%) geregistreerd bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) door 126 landbouwers. De oppervlakte grond in eigendom van overheid en Natuurpunt is het meest omvangrijk in Bavikhove-Ooigembos, Sint-Baafs-Vijve en Neerhoek-Ponthoek en bedraagt in totaal 61 ha of 9% van de totale oppervlakte in de deelgebieden. Nagenoeg alle landbouwers hebben deelgenomen aan de landbouwenquête, op één na. Ongeveer 10% (of 13 landbouwers) gebruiken gronden in meer dan één deelgebied.

Tabel 1: Overzicht van de totale oppervlakte, oppervlakte in eigendom van overheden en Natuurpunt, geregistreeerde oppervlakte bij ALV, aantal betrokken landbouwers, aantal geënquêteerde landbouwers en aantal landbouwers betrokken in meerdere deelgebieden

	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigem-bos	St-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totale opp. (in ha)	43	71	21	78	41	99	107	58	43	140	701
Opp. in eigendom overheid / Natuurpunt (in ha en (in %))	1(3)	7(9)	0 (0)	27 (34)	10 (24)	2 (2)	14 (13)	0 (0)	<1 (<1)	0 (0)	61 (9)
Geregistreeerde opp. ALV (in ha en (in %))	35 (81)	62 (87)	20 (93)	36 (47)	28 (67)	78 (78)	84 (79)	48 (83)	31 (72)	88 (63)	510 (73)
Aantal landbouwers	10	9	4	11	10	25	24	5	13	29	125
Aantal geënquêteerde landbouwers	9	9	4	11	10	25	24	5	13	29	124
Aantal landbouwers in meerdere deelgebieden	0	0	0	1	0	4	7	3	6	6	13

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

DEEL 2 JURIDISCH KADER

Kaart 1 geeft een overzicht van de ruimtelijke bestemming van de gronden in de deelgebieden en de aanduiding van VEN.

Tabel 2 geeft een overzicht van de ruimtelijke bestemming van de gronden in de deelgebieden, Tabel 3 van de oppervlakte met overdruk VEN en Tabel 4 van de oppervlakte waarbij de ruimtelijke bestemming werd gewijzigd en/of aangeduid met overdruk VEN door het RUP "Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk"(2008).

Uit Tabel 2, Tabel 3 en Tabel 4 blijkt dat het grootste aandeel van de gronden in de deelgebieden Laag Vlaanderen, Posthoornhoek, Paters Mote en Bavikhove-Ooigembos een natuur- en bosbestemming heeft met overdruk VEN. De hoofdzakelijk groene bestemming van de gronden en overdruk van VEN in de eerste vier deelgebieden zijn het gevolg van het RUP "Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk" (2008). Met dit RUP zijn nagenoeg alle gronden, die op het gewestplan nog een agrarische bestemming hadden gewijzigd naar een groene bestemming. Ook kregen nagenoeg alle gronden in Laag Vlaanderen en Bavikhove-Ooigembos een overdruk VEN. In Posthoornhoek en Paters Mote kreeg slechts een deel van de gronden een overdruk VEN, respectievelijk 69% en 44%. Bepaalde delen kregen geen aanduiding met overdruk VEN wanneer die gronden nog in gebruik waren van professionele landbouw.

In de tekst van het RUP "Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk" staat specifiek voor de deelgebieden Posthoornhoek en Paters Mote t.a.v. landbouw het volgende vermeld: "Bij de aanduiding van de overdruk VEN wordt rekening gehouden met de leefbaarheid van de landbouwbedrijven die in deze gebieden gevestigd zijn. Voor deze percelen blijven de verkregen individuele ontheffingen op basis van art.25, par.1 van het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, met betrekking tot het gebruik van meststoffen gegarandeerd zolang de bestaande landbouwbedrijvigheid op deze percelen actief is."

Verder blijkt ook uit de tabellen dat de ruimtelijk bestemming van het merendeel van de gronden in het deelgebied Sint-Baafs-Vijve een groene bestemming heeft en dat het merendeel van de gronden in de deelgebieden Oeselgem en Mandel, Neerhoek en Ponthoek, Heuvel, Gottem Pereboom en Grammene een agrarische bestemming heeft. De gronden in de laatste zes deelgebieden zijn nog niet onderworpen aan een RUP. Hier is nog steeds de huidige gewestplanbestemming van kracht en is nagenoeg geen VEN aanwezig. Een AGNAS RUP voor deze deelgebieden wordt gepland in 2014, 2015 en 2016 en de conclusies van de LER's van de laatste 6 deelgebieden zullen dienen als insteek voor landbouw bij de opmaak van het RUP.

2.1 Ruimtelijke bestemming

Tabel 2: Oppervlakte ruimtelijk bestemming per deelgebied (in ha en in % van de totale oppervlakte van het deelgebied)

Oppervlakte ruimtelijke bestemming (in ha en (in %))	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembo	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene
Totale opp. (in ha)	43	71	21	78	41	99	107	58	43	140
Agrarisch gebied	1 (2)	10 (14)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	89 (90)	96 (90)	52 (90)	36 (84)	105 (75)
Natuur- en bosgebied	42 (98)	62 (86)	21 (100)	78 (100)	40 (96)	8 (8)	8 (7)	5 (9)	6 (14)	35 (25)
Woongebied	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (4)	0 (0)	1 (1)	1 (1)	1 (2)	0 (0)
Industriegebied	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Andere	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	2 (2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Bron: gewestplan, versie 2011 (AGIV) en RUP Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk, 2008 (AGIV)

2.2 VEN

Tabel 3: Oppervlakte VEN per deelgebied (in ha en in % van de totale oppervlakte van het deelgebied)

Oppervlakte ruimtelijke bestemming (in ha en (in %))	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	St-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene
Totale opp. (in ha)	43	71	21	78	41	99	107	58	43	140
Oppervlakte VEN (in ha en (in %))	41 (98)	49 (69)	9 (44)	77 (99)	8 (19)	3 (3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Bron: VEN-gebieden, versie 2006 (AGIV) en RUP Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk, 2008 (AGIV)

2.3 Ruimtelijke uitvoeringsplannen Leievallei

Tabel 4: Oppervlakte wijziging ruimtelijke bestemming en VEN ten gevolge van het "RUP Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk" en het "AGNAS RUP Leievallei van Bavikhove tot Deinze" per deelgebied (in ha en in % van de totale oppervlakte van het deelgebied)

Oppervlakte wijziging ruimtelijke bestemming en VEN (in ha en (in %))	RUP Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk				AGNAS RUP Leievallei van Bavikhove tot Deinze					
	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	St-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene
Totale opp. (in ha)	43	71	21	78	41	99	107	58	43	140
Van agrarisch naar natuur	41 (98)	0 (0)	0 (0)	25 (32)	RUP voorzien voor 2014-2015-2016					
Van natuur naar agrarisch	0 (0)	1 (2)	0 (0)	0 (0)						
Aanduiding VEN	41 (98)	49 (69)	9 (44)	77 (99)						

Bron: gewestplan, versie 2011 (AGIV), RUP Leievallei en open ruimte omgeving Kortrijk, 2008 (AGIV) en VEN-gebieden, versie 2006 (AGIV)

DEEL 3   KENMERKEN VAN DE LANDBOUWPERCELEN IN HET GEBIED

Kaart 2 geeft een overzicht van de geschiktheid van de bodem voor landbouwteelten en inrichting van natte natuur.

Kaart 3 geeft een overzicht van de voorkomende teelten (gegroepeerd per teeltgroep) in de deelgebieden.

Kaart 4 geeft de ligging aan van de landbouweconomische huiskavels en bedrijfszetels in de deelgebieden.

Tabel 5 geeft een overzicht van de oppervlakte die geschikt is voor landbouw en inrichting natte natuur, Tabel 6 van de voorkomende teelten (gegroepeerd per teeltgroep), Tabel 7 van de oppervlakte landbouweconomische huiskavel en Tabel 8 van de gronden die de gebruikers zelf in eigendom hebben of pachten.

3.1 Bodem

Tabel 5 geeft weer dat minimaal 76% van de totale oppervlakte per deelgebied geschikt is voor de productie van landbouwteelten. Dit is dan ook de reden waarom het merendeel van de gronden in de deelgebieden op vandaag in gebruik zijn van landbouwers. Uit Tabel 5 blijkt ook dat bijna twee derden van de gronden (of 439 ha) geschikt zijn om in te richten voor natte terrestrische natuur volgens de ecohydrologische studie. De uitwerking van een eerste inrichtingsplan van het deelgebied Laag Vlaanderen (VLM, 2013) doet wel vermoeden dat voorgaand cijfer (439 ha) een overschatting is. Desalniettemin is de doelstelling van het project Rivierherstel Leie om 500 ha natte terrestrische natuur in te richten in de 10 deelgebieden, wat volgens de ecohydrologische studie niet haalbaar blijkt.

Tabel 5: Oppervlakte geschikt voor landbouw en oppervlakte geschikt voor inrichting voor natte terrestrische natuur (volgens de ecohydrologische studie van Ecorem, 2008) per deelgebied (in ha en % van de totale oppervlakte van het deelgebied)

Oppervlakte schikt voor	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totale opp. (in ha)	43	71	21	78	41	99	107	58	43	140	701
Landbouw (in ha en (in %))	26 (61)	46 (65)	21 (98)	67 (86)	29 (71)	81 (83)	82 (77)	45 (78)	30 (71)	102 (73)	531 (76)
Inrichting natte natuur (in ha en (in %))	43 (99)*	43 (61)	20 (97)	43 (55)	28 (69)	62 (63)	68 (64)	31 (54)	17 (40)	82 (59)	439 (63)

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

Opmerking: Uit de opmaak van het IP Laag Vlaanderen (VLM, 2013) blijkt het aandeel mogelijk te richten tot natte natuur 75% te bedragen.

3.2 Teelt

Tabel 6 geeft weer dat - in vergelijking met de andere deelgebieden - het aandeel weiland en voedergewas beduidend hoger ligt in de deelgebieden Posthoornhoek, Paters Mote, Bavikhove-Ooigembos en Sint-Baafs-Vijve. Dit is ten nadele van het aandeel akkerbouw in die deelgebieden (steeds lager dan 10%). In het de overige zes deelgebieden varieert het aandeel akkerbouw van bijna een zesde tot bijna 30%. De meest voorkomende akkerbouw in alle de deelgebieden zijn wintertarwe, korrelmaïs, vlas en bieten. Wel blijkt de oppervlakte grond met aardappelen en groenteteelt toe te nemen van deelgebied 1 (Laag Vlaanderen) naar deelgebied 10 (Grammene).

De conclusies uit de teelten weerspiegelen zich tevens in de voorkomende bedrijfstypes in de deelgebieden. Zo is het relatief aantal bedrijven met rundvee (melkvee en vleesvee) groter in de deelgebieden Posthoornhoek, Paters Mote, Bavikhove-Ooigembos en Sint-Baafs-Vijve in vergelijking tot de andere zes. In die laatste komen naast bedrijven met rundvee (die gebruik maken van het geteelde gras en voedergewas in de deelgebieden) ook (relatief) veel bedrijven voor met hoofdproductierichting varkens en akkerbouw. Voor bedrijven met rundvee zijn de graslanden in de deelgebieden onmisbaar, zeker wanneer die nabij de bedrijfszetel liggen.

Tabel 6: Geregistreeerde oppervlakte door landbouwers per teeltgroep per deelgebied (in ha en in % van de geregistreeerde oppervlakte bij ALV in het deelgebied)

Oppervlakte teeltgroep (in ha en %)	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Geregistreeerde opp. ALV (in ha)	35	62	20	36	28	78	84	48	31	88	510
Bedrijfszetel (in ha en (in %))	0	0	0	0	0	<1 (1)	0	0	0	0	0
Weide (in ha en (in %))	20 (57)	46 (74)	20 (100)	31 (85)	20 (71)	46 (58)	48 (57)	22 (46)	20 (67)	55 (62)	328 (64)
Voedergewas (in ha en (in %))	9 (26)	11 (17)	0 (0)	2 (6)	7 (25)	13 (17)	12 (14)	17 (36)	5 (16)	23 (26)	99 (20)
Akkerteelten (in ha en (in %))	6 (17)	5 (8)	0 (0)	3 (9)	1 (4)	19 (24)	24 (29)	9 (18)	6 (17)	10 (12)	83 (16)

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

3.3 Landbouweconomische huiskavel

Tabel 7 geeft aan dat 41% van de gronden in de deelgebieden deel uitmaken van de landbouweconomische huiskavel van de betrokken landbouwers. De landbouweconomische huiskavel omvat de bedrijfsoppervlakte die rechtstreeks aansluit op de bedrijfszetel. De percelen behorende tot de landbouweconomische huiskavel kunnen worden bewerkt zonder een openbare weg of waterloop te moeten oversteken. De landbouweconomische huiskavelspercelen zijn de belangrijkste percelen van een landbouwbedrijf. Ze dragen op een landbouwbedrijf bij tot besparing van kosten (bv. in tijd en brandstof) en betere opvolging van dieren en teelten.

Het aandeel landbouweconomische huiskavels is het hoogst in Laag Vlaanderen en Paters Mote (steeds meer dan 70%), het laagst in de deelgebieden Mandel-Oeselgem en Ponthoek-Neerhoek en komt niet voor in het deelgebied Sint-Baafs-Vijve (hoewel daar twee bedrijven met hun zetel op minder dan 500 meter van het gebied liggen en samen gebruiken ze 10 ha in het deelgebied). Ook geeft Tabel 7 het probleem aan dat 27 bedrijfszetels “aan de rand van een deelgebied liggen”, m.a.w. de bedrijfszetel ligt niet in het deelgebied, maar er net

buiten. Hierdoor worden de belangrijkste percelen van het bedrijf, nl. de landbouweconomische huiskavel, betrokken in het deelgebied, maar de bedrijfsgebouwen zelf niet en op grondgebonden bedrijven betekent dit een groot verlies van de gebruiks- en venale waarde van de overblijvende bedrijfszetel. In het deelgebied Oeselgem en Mandel is een deel van een actieve bedrijfszetel opgenomen evenals bedrijfsgebouwen waar o.a. een horecazaak in uitgbaat wordt.

Tabel 7: Oppervlakte landbouweconomische huiskavel per deelgebied (in ha en in % van de registreerde oppervlakte bij ALV in het deelgebied), aantal landbouwers met landbouweconomische huiskavel per deelgebied (t.o.v. totaal aantal betrokken landbouwers per deelgebied) en aantal landbouwers met bedrijfszetel aan die aan de rand liggen van een deelgebied (t.o.v. totaal aantal betrokken landbouwers per deelgebied)

	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9(*)	4	11	10(*)	25(*)	24	5	13	29	125(**)
Geregistreerde opp. ALV (in ha)	35	62	20	36	28	78	84	48	31	88	510
Opp landbouweconomische huiskavel (in ha en (in %))	25 (72)	36 (57)	18 (94)	13 (37)	0 (0)	19 (24)	12 (14)	30 (63)	19 (61)	39 (45)	211 (41)
Aantal landbouwers met huiskavel	3	4	3	3	0	5	5	2	5	8	38
Aantal zetels aan de rand	2	2	3	2	0	2	4	2	5	5	27

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*): ANB is ook gekend als landbouwer en is gebruiker van een perceel in het deelgebied, maar niet meegerekend in het aantal landbouwers (de oppervlakte geregistreerd door ANB is wel meegeteld).

(**): Gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

3.4 Eigendom/pacht

Tabel 8 geeft aan de meerderheid van de gronden (%) in de deelgebieden niet in eigendom zijn van de landbouwers. Zij gebruiken de gronden aan de hand van een pachtcontract (%) of met een gratis gebruiksoverkomst (%). Uit de tabel blijkt ook het aandeel gronden in eigendom van de gebruiker in de Oost-Vlaamse deelgebieden beduidend hoger ligt dan in de West-Vlaamse deelgebieden, met Paters Mote als meest extreem deelgebied waar geen landbouwers gronden in eigendom hebben. Het voordeel om als landbouwer eigenaar te zijn van een grond is belangrijk, bij bijvoorbeeld het zoeken naar ruilgrond.

Tabel 8: Geregistreerde oppervlakte bij ALV in eigendom van de gebruiker, in pacht en in gratis gebruiksovereenkomst (GBO)* per deelgebied (in ha en in % van de geregistreerde oppervlakte bij ALV in het deelgebied)

	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Geregistreerde opp. ALV (in ha)	35	62	20	36	28	78	84	48	31	88	510
Eigendom-gebruiker (**) (in ha en (in %))	11 (31)	9 (14)	0 (0)	<1 (<1)	3 (11)	39 (50)	25 (29)	21 (43)	15 (48)	65 (74)	189 (37)
Pacht (in ha en (in %))	22 (63)	47 (76)	20 (100)	30(85)	24 (86)	37 (47)	54 (64)	27 (57)	11 (35)	23 (26)	295 (58)
GBO (*) (in ha en (in %))	2 (6)	6 (10)	0 (0)	5 (14)	1 (3)	2 (3)	5 (7)	0 (0)	5 (17)	0 (0)	26 (5)

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*)GBO = gebruiksovereenkomst; gronden die landbouwers “gratis” gebruiken in overeenkomst met overheden, Natuurpunt of privé persoon.

(**) ook eigendommen van overheden die ze zelf gebruiken.

DEEL 4 KENMERKEN VAN DE LANDBOUWBEDRIJVEN IN HET GEBIED

In dit deel worden de bedrijfskenmerken van de betrokken landbouwers beschreven aan de hand van het aandeel landbouw in het inkomen, de dynamiek van de bedrijven en de grondgebondenheid van de bedrijven.

4.1 Inkomen uit landbouw

Tabel 9 geeft een overzicht van het aantal landbouwers waarvan het inkomen enkel uit het landbouwbedrijf komt, deels of waar landbouw een aanvullend inkomen is (als hobby of naast het pensioen).

Over alle deelgebieden heen blijkt dat op bijna de helft van de bedrijven (56/125) het gezinsinkomen enkel uit het landbouwbedrijf komt, bij 15% van de bedrijven is landbouw slechts een aanvulling van het gezinsinkomen, voor de rest van de bedrijven vormt landbouw wel het hoofdaandeel van het gezinsinkomen.

Tabel 9: Aantal gebruikers (t.o.v. totaal aantal betrokken gebruikers per deelgebied) volgens inbreng uit landbouw in het gezinsinkomen

Inbreng gezinsinkomen	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9	4	11	10	25	24	5	13	29	125(*)
Enkel uit landbouw	5	2	1	4	5	11	12	2	8	11	56
Uit landbouw en niet landbouw	4	5	2	5	4	13	10	2	3	11	49
Vooraf uit niet landbouw	1	2	1	2	1	1	2	1	2	7	20

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Totaal: gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

4.2 Dynamiek van de bedrijven

De dynamiek van de bedrijven wordt weergegeven aan de hand van de economische omvang van het bedrijf, investeringen in het verleden, leeftijd van de bedrijfsleiders en hun toekomstplannen.

In Tabel 10 wordt per klasse 'economische productieomvang' het aantal landbouwers weergegeven per deelgebied en over het geheel. De bedrijven werden in klassen ingedeeld op basis van de economische omvang van de totale productie. Deze wordt berekend aan de hand van de economische omvang van de verschillende teelten en de verschillende diersoorten die aanwezig zijn op het bedrijf. De bedrijven worden zo in vijf klassen van 'economische productieomvang' ingedeeld, namelijk van 'zeer klein' tot 'zeer groot'.

De meerderheid van alle bedrijven (75/125) hebben een zeer grote of grote economische omvang. Twintig bedrijven zijn eerder klein van omvang.

Tabel 10: Economische productieomvang van de betrokken bedrijven per deelgebied en over het geheel.

Economische productie-omvang	Laag Vlaanderen	Post-hoorn-hoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9	4	11	10	25	24	5	13	29	125(*)
Zeer klein	1	2	1	1	1	0	2	0	2	0	10
Klein	1	0	1	1	0	1	2	1	0	4	11
Matig	3	3	1	1	4	7	4	2	1	6	29
Groot	1	0	1	5	1	11	9	1	5	10	39
Zeer groot	4	4	0	3	4	6	7	1	5	9	36

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Totaal aantal landbouwers: gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

In Tabel 11 is een extra opdeling gemaakt bij de beroepsmatige landbouwbedrijven. Tien bedrijven zijn nog maar recent overgenomen en 70 bedrijven hebben de voorbije vijf jaar nog geïnvesteerd in hun bedrijf. Deze investering varieert van het bouwen van nieuwe stallen over aankoop van gronden en machines en de aankoop van verschillende soorten quota. Deze bedrijven zijn dus volop in ontwikkeling en de meeste wensen dan ook verder uit te breiden of te specialiseren.

Tabel 11: Overzicht aantal landbouwers niet-beroepslandbouw en beroepslandbouw met overnames of investeringen tijdens de voorbije vijf jaren en beroepslandbouw die niet meer geïnvesteerd hebben de voorbije 5 jaar.

	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9	4	11	10	25	24	5	13	29	125(*)
Niet –beroeps-landbouw	1	2	1	2	1	1	2	1	2	7	20
Beroepslandbouw met overname	1	0	1	2	3	0	1	-	1	2	10
Beroepslandbouw met investeringen	6	6	2	3	1	14	17	2	10	18	70
Beroepslandbouw status quo	2	1	0	4	5	10	4	2	-	2	25

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Totaal aantal landbouwers: gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

Tabel 12 geeft een overzicht van de leeftijd van de bedrijfsleiders en de kans tot overname van het bedrijf. Op basis van de leeftijd van de bedrijfsleider werden de bedrijven ingedeeld in vier klassen. De leeftijd van de bedrijfsleider van bedrijven die worden uitgebaat onder de vorm van een vennootschap is echter niet gekend.

Bijna de helft van alle betrokken bedrijfsleiders (58/125) zijn jonger dan 50 jaar. Van de bedrijfsleiders tussen de 50 en 65 jaar geven er 30 aan in de landbouwenquête dat er opvolging is voor het bedrijf en tien weten het niet. Verder zijn er nog 14 landbouwers ouder dan 65 jaar waarvan er nog zes tijdens de landbouwenquête hebben aangeduid dat er opvolging is voor het bedrijf .

Tabel 12: Overzicht aantal bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, aantal tussen 50 en 65 jaar met aanduiding opvolging, aantal ouder dan 65 jaar met aanduiding opvolging en ev. Opvolgbare bedrijven (+ 50) en aantal bedrijven waarvan geen gegevens beschikbaar zijn, per deelgebied en in het geheel

	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9	4	11	10	25	24	5	13	29	125(**)
Jonger dan 50 jaar	3	2	3	6	7	13	7	2	4	18	58
50-65 jaar:											
Met opvolging	4	4	1	2	0	7	8	-	4	2	30
Geen opvolging	0	0	0	1	2	1	4	1	-	2	9
Weet niet	1	1	0	1	1	3	2	1	2	2	10
> 65 jaar:											
Met opvolging	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	6
Geen opvolging	0	1	0	0	0	1	1	-	1	2	6
Weet niet	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Leeftijd niet gekend (*)	0	0	0	0	0	0	1	-	1	2	4

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Bedrijven die worden uitgebaat onder de vorm van een vennootschap: leeftijd niet gekend.

(**) Totaal aantal landbouwers: gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

Uit bovenstaande gegevens blijkt duidelijk dat de landbouw in de gebieden nog volop in beweging is. Er zijn nog veel jonge bedrijfsleiders die recent nog veel hebben geïnvesteerd. Ook staan verschillende jongeren klaar om een bedrijf over te nemen die gronden gebruiken binnen het projectgebied.

4.3 Grondgebondenheid van de bedrijven

Het grondgebonden karakter van een bedrijf wordt bepaald aan de hand van de mestbalans, de ruwvoederbalans en de balans van de landbouwpremies. Het is een sterkte voor een bedrijf wanneer er voldoende bedrijfsgronden zijn voor de afzet van de bedrijfseigen mest, de productie van het bedrijfseigen ruwvoeder en voor de activatie van alle bedrijfsgebonden landbouwpremies (toeslagrechten). Bedrijven met grondtekort of een grondbalans in evenwicht zijn, in een project waarin grondinnames worden voorzien, de meest kwetsbare bedrijven. Om een uitspraak te doen over de totale grondgebondenheid van een bedrijf, werden alle drie de grondbalansen bepaald en primeert de balans met het minste grondoverschot (of grootste grondtekort).

In Tabel 13 is enkel de totale grondgebondenheid van de betrokkenbedrijven weergegeven. De afzonderlijke gegevens van de drie grondbalansen zijn in de LER's per deelgebied terug te vinden.

Uit de tabel blijkt dat 56 bedrijven momenteel net voldoende gronden hebben om hun eigen ruwvoeder te telen, hun eigen mest af te zetten en hun toeslagrechten te activeren. Deze bedrijven zijn het meest kwetsbaar. Veertig bedrijven hebben gronden tekort, vooral ten gevolge van de mestbalans.

Tabel 13: Overzicht aantal landbouwers met situatie totaal grondgebondenheid (combinatie ruwvoeder-mestafzet-toeslagrechten).

Grondbalans	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Totaal aantal landbouwers	10	9	4	11	10	26	24	5	13	29	125(**)
Overschot aan grond	2	0	0	1	3	3	3	1	0	3	15
In evenwicht	5	3	3	4	3	11	11	3	9	13	56
Grond tekort	3	5	1	6	3	7	9	1	2	8	40
Niet van toepassing(*)	0	1	0	0	1	4	1	0	2	5	14

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Bedrijven die geen behoefte hebben aan ruwvoeder of geen dieren hebben.

(**) Totaal aantal landbouwers: gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

DEEL 5   EFFECTEN OP LANDBOUW

Kaart 5 geeft een overzicht van het effect bij onttrekking van de gronden in de 10 deelgebieden op de betrokken landbouwbedrijven.

Tabel 14 geeft een overzicht van de effecten op de sector. Tabel 15 en tabel 16 geven een overzicht van de parameters die gebruikt worden bij het indelen van de bedrijven in categorieën van effecten op de bedrijven. Tabel 17, ten slotte, geeft het aantal landbouwers en geregistreerde oppervlakte bij ALV weer per categorie van bedrijfseffect.

5.1   Effecten op de sector

Verlies aan productieve oppervlakte

Het project heeft tot doelstelling om de verschillende gebieden volledig in te richten voor natuur en te onttrekken aan landbouw; dit betekent bijgevolg een verlies aan 503 ha productieve landbouwoppervlakte voor de landbouwsector.

Verlies aan 'ratio balans blijvend grasland'

De 'ratio balans blijvend grasland' is de verhouding van het areaal blijvend grasland in Vlaanderen t.o.v. het areaal landbouwgrond in Vlaanderen. Om de balans in evenwicht te houden, hebben alle landbouwers die Europese landbouwpremies ontvangen hierin een verantwoordelijkheid om het hun toegekend bedrijfsareaal blijvend grasland in stand te houden.

Bij uitvoering van het project en wanneer beheer nadien niet in samenwerking met landbouw mogelijk is, zal blijvend grasland onttrokken worden aan landbouw. Immers wanneer ANB zelf instaat voor het beheer, wordt het grasland geregistreerd door ANB niet opgenomen in het ratio (ANB is geen premiegerechtigde landbouwer) en daalt bijgevolg de 'ratio balans blijvend grasland'.

Voor Vlaanderen staat deze verhouding vandaag op ongeveer 24%. Wanneer de verhouding zakt tot onder de norm van 22,29% kan dit gevolgen met zich meebrengen voor Vlaanderen en de landbouwsector¹.

Verlies economische meerwaarde

Een stuk landbouwgrond kan voor de landbouwsector meerdere functies hebben, zoals:

- zorgen voor inkomen bij teelt en verkoop van akkerbouwgewassen,
- zorgen voor input voor andere productieprocessen bv. ruwvoeder voor dierlijke productie,
- zorgen voor mestafzet,
- zorgen voor een jaarlijks vast inkomen d.m.v. Europese landbouwpremies
- ...

Elk van deze functies kan economisch gewaardeerd worden; in totaal betekent het verlies aan 503 ha productieve landbouwgrond een jaarlijks verlies van 917.000€ economische meerwaarde voor de sector.

Aantal landbouwbedrijven en werkgelegenheid

Bij de opmaak van deze studie worden de gronden in alle deelgebieden samen gebruikt door 125 bedrijven.

---

¹Juridisch-wetenschappelijke toestand van blijvend grasland in Vlaanderen in het kader van de randvoorwaardenregeling” (Sylvie Danckaert, 2008)

De landbouwsector op zich zorgt voor tewerkstelling maar ook in de afgeleide sectoren, zoals in de toelevering, verwerking en handel. Wanneer een landbouwbedrijf ten gevolge van het project de bedrijfsactiviteit stopt en uit de sector stapt, betekent dit een verlies aan 1 voltijdse arbeidskracht (VAK) in de landbouw. Als verder wordt aangenomen dat per VAK in de landbouw twee à drie personen worden tewerkgesteld in de toelevering, verwerking en handel, betekent een verlies van 1 VAK in de landbouw een verlies van 2 à 3 VAK in de agro-en voedingsindustrie. Maar ook het stopzetten van een bedrijfstak op een landbouwbedrijf zal invloed hebben op de werkgelegenheid in de toeleverende en verwerkende industrie.

Tijdens de enquêtes gaven een aantal bedrijfsleiders (8) te kennen dat ze als gevolg van de realisatie van het project hun bedrijfsactiviteiten willen stopzetten. Door de realisatie van het project komt bijgevolg het voortbestaan van mogelijks 8 beroepsmatige landbouwbedrijven in het gedrang. Ook zullen verschillende bedrijven, die percelen in de deelgebieden gebruiken als huisweide, een bedrijfstak moeten afbouwen, stopzetten of omvormen.

Tabel 14: Effecten op de landbouwsector: verlies productieve oppervlakte (in ha en % van de geregistreeerde oppervlakte bij ALV), verlies in ratio blijvend grasland (in ha en % van de geregistreeerde oppervlakte bij ALV), grootte-orde van verlies economische meerwaarde (in euro) en verlies werkgelegenheid (in aantal landbouwers).

Verlies aan	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Productieve opp. (in ha en (in %))	35 (100)	59 (95)	20 (100)	36 (100)	26 (92)	76 (97)	84 (100)	48 (100)	31 (100)	88 (100)	503 (99)
Ratio blijvend grasland (in ha en (in %))	20 (59)	43 (69)	20 (100)	31 (92)	20 (71)	46 (58)	48 (57)	22 (46)	20 (67)	55 (62)	325 (64)
Grootte-orde economische meerwaarde (in euro)	60.000	96.000	30.000	60.000	40.000	150.000	167.000	94.000	60.000	160.000	917.000
Werkgelegenheid (in aantal)	1	2	2	0	0	0	1	1	1	0	8

5.2 Effect op de landbouwbedrijven

Na het afronden van de enquêtes bij alle betrokken landbouwers in alle deelgebieden werd het mogelijk om criteria te bepalen die het mogelijk maken om de bedrijven in te delen in categorieën om het effect te beschrijven. Immers een aantal landbouwers gebruikt gronden in meerdere deelgebieden. De gebruikte criteria zijn:

- de absolute oppervlakte inbreng:
dit is de oppervlakte die de landbouwbedrijven zullen verliezen bij uitvoering van het project; voor de bedrijven is de absolute oppervlakte belangrijk voor de productie van ruwvoeder, inkomensvorming uit akkerbouw, afzet van mest en activatie van premies; als norm kan worden gesteld dat het verlies van minder 5 ha² overleefbaar is voor een landbouwbedrijf. Een bedrijf dat meer dan 5 ha verliest, ondervindt reeds een omvangrijke impact. Vanaf 10 ha verlies aan landbouwgronden per bedrijf wordt de impact zeer belangrijk. Uit Tabel 15 blijkt dat 42 bedrijven meer dan 5 ha inbrengen in de deelgebieden, twaalf zelfs meer dan 10 ha.
- de relatieve oppervlakte inbreng:
dit is het aandeel van het verlies aan gronden ten opzichte van de totale bedrijfsoppervlakte. Dit criterium is nog belangrijker dan de absolute oppervlakte inbreng. Het effect zal des te groter zijn, naarmate het bedrijf kleiner is in oppervlakte (en/of andere productiemiddelen). Bij de relatieve oppervlakte inbreng wordt een norm van 20% als overleefbaar gesteld. Indien meer dan 20%² van de totale bedrijfsoppervlakte onttrokken wordt, zijn de gevolgen voor het bedrijf zeer belangrijk. Uit Tabel 16 blijkt dat 38 bedrijven meer dan 20% inbrengen in de deelgebieden, 18 bedrijven zelfs meer dan 40%.

---

² Norm 5ha en 20% zijn afkomstig uit het flankerend landbouwbeleid waar gesteld wordt dat wanneer een landbouwbedrijf meer dan 20% van de gronden verliest het ernstig getroffen is en in aanmerking komt voor maatregelen als bedrijfsverplaatsing, koopplicht... Vijf ha is 20% van een gemiddeld Vlaams landbouwbedrijf.

- al dan niet betrokken zijn van de landbouweconomische huiskavel in de deelgebieden:
zie deel 3 (3.3), Tabel 7 en kaart 4. Uit Tabel 7 blijkt dat 38 van de 125 betrokken landbouwers landbouweconomische huiskavel-percelen hebben liggen in één of meerdere van de tien deelgebieden
- al dan niet beroepsmatig landbouwbedrijf zijn:
bedrijven waarbij het hoofdaandeel van het gezinsinkomen uit niet-landbouw komt, het inkomen uit landbouw is er aanvullend. Zie deel 4 (4.1) en Tabel 9. Uit Tabel 9 blijkt dat 20 van de 125 betrokken landbouwers geen beroepsmatige landbouwers zijn.

Tabel 15: Aantal gebruikers volgens klassen van absolute inbreng per deelgebied

Klasse absolute inbreng (aantal bedrijven)	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal(*)
< 5 ha	7	5	2	8	7	18	18	1	11	23	83
5 – 10 ha	2	3	2	3	2	5	5	2	2	3	30
> 10 ha	1	1	0	0	1	2	1	2	-	3	12

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Gebruikers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

Tabel 16: Aantal bedrijven volgens klassen van relatieve inbreng per deelgebied

Klasse relatieve inbreng (aantal bedrijven)	Laag Vlaanderen	Post-hoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal(*)
< 20 %	9	5	1	8	8	21	16	1	8	24	87
20 – 40 %	0	1	2	2	2	4	4	2	3	3	20
40 – 60 %	1	1	1	0	0	0	1	2	1	2	9
60 – 80%	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	4
>80 %	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	5

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Bedrijven met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

Op basis van voorgaande vier criteria, namelijk absolute en relatieve oppervlakte inbreng, al dan niet betrokken zijn van de landbouw-economische huiskavel en al dan niet zijn van een beroepsmatig landbouwbedrijf, worden de bedrijven verdeeld in 5 categorieën van effect. De schematische indeling wordt geïllustreerd aan de hand van Figuur 2.

effect op landbouwbedrijf		verlies van			totale score	categorieën van effect
		>5 ha	>20 %	lbeco. Hk		
b e r o e p s l a n d b o u w	ja	1	1	1	3 ptn	zeer groot
		1	1	0	2 ptn	groot
		1	0	1		
		0	1	1		
		1	0	0		
		0	1	0	1 pt	matig
	0	0	1	0 ptn	klein	
0	0	0				
nee	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Figuur 2 : Verdeling van de bedrijven in categorieën van effect

De bedrijven volgens categorieën van totaal effect (immers sommige landbouwbedrijven hebben gronden in meerdere deelgebieden) zijn:

- beroepsmatige landbouwbedrijven met zeer groot effect:
hiertoe behoren zestien bedrijven en wordt 194 ha (of 38% van de totale geregistreerde oppervlakte in de tien deelgebieden) geregistreerd bij ALV. Bij elk van deze beroepsmatige bedrijven wordt meer dan 5 ha betrokken in de deelgebieden en meer dan 20% van de bedrijfsoppervlakte en de landbouweconomische huiskavelpercelen. Deze categorie van bedrijven neemt 50% en meer in van de geregistreerde oppervlakte in de deelgebieden Posthoornhoek, Paters Mote, Heuvelhoek en Gottem Pereboom. Deze bedrijven ondervinden grote economische verliezen (ruwvoeder, mest, teelten) tot mogelijke stopzetting van het bedrijf. Deze bedrijven zijn sterk gebonden aan de deelgebieden (landbouweconomische huiskavel), effecten remediëren is hierdoor moeilijk. Meestal vragen deze bedrijven een totaaloplossing. Uitvoering van het project in voorgaande vier deelgebieden wordt hierdoor bemoeilijkt.
- beroepsmatige landbouwbedrijven met groot effect:
hiertoe behoren twaalf bedrijven en wordt 75 ha (of 15% van de totale geregistreerde oppervlakte in de tien deelgebieden) geregistreerd bij ALV. Bij elk van deze beroepsmatige bedrijven wordt meer dan 5 ha betrokken in de deelgebieden en/of meer dan 20% van de bedrijfsoppervlakte en/of de landbouweconomische huiskavelpercelen. Deze categorie neemt in het deelgebied Sint-Baafs-Vijve meer dan de helft van de oppervlakte in. Gezien de aanzienlijke oppervlakte (of aandeel bedrijfsoppervlakte) dat deze landbouwers verliezen, verkiezen zij meestal ruilgrond als remediërende maatregel. Zij hebben immers hun grond nodig voor het verder blijven bestaan van het bedrijf. Wanneer het niet om landbouweconomische huiskavelpercelen gaat, is ruilgrond haalbaar, in het andere geval ligt ruilgrond moeilijker.

- beroepsmatige landbouwbedrijven met matig effect:
hiertoe behoren zestien bedrijven en wordt 76 ha (of 15% van de totale geregistreerde oppervlakte in de tien deelgebieden) geregistreerd bij ALV. Zij overschrijden de leefbaarheidsgrens van of de relatieve oppervlakte inbreng (20% van de bedrijfsoppervlakte) of de absolute oppervlakte inbreng (5 ha) of de landbouweconomische huiskavelpercelen zijn betrokken. De effecten op deze bedrijven zijn belangrijk en verschillend bij elk van de bedrijven. Het gaat bv. om bedrijven met weiden (landbouweconomische huiskavelpercelen) in de deelgebieden met als gevolg een beperking in het voortbestaan van de rundveetak, maar overleefbaar. Het gaat ook om bedrijven met >5 ha grond in de 10 deelgebieden met daaraan gekoppeld (relatief groot) verlies van ruimte voor mestafzet of activatie van premies. Afhankelijk van de bedrijfsspecifieke situatie kunnen de effecten worden geredimeerd door een financiële vergoeding of ruilgrond.
- beroepsmatige landbouwbedrijven met klein effect:
hiertoe behoren 62 bedrijven (of ongeveer de helft van de bedrijven) en wordt 94 ha (of 18% van de totale geregistreerde oppervlakte in de 10 deelgebieden) geregistreerd bij ALV. Bij elk van deze beroepsmatige bedrijven wordt minder dan 5 ha betrokken in de deelgebieden en minder dan 20% van de bedrijfsoppervlakte en zijn er geen landbouweconomische huiskavelpercelen. In geen van de deelgebieden wordt door deze categorie meer dan 50% van de gronden geregistreerd. Door verlies van een beperkte hoeveelheid oppervlakte of een beperkt aandeel in het bedrijf en geen huiskavel, ondervinden deze bedrijven beperkte en remedieerbare gevolgen bv. beperkt verlies aan ruwvoeder of ruimte voor mestafzet. Afhankelijk van de bedrijfsspecifieke situatie verkiezen zij een financiële vergoeding of ruilgrond.
- niet beroepsmatige landbouwbedrijven:
hiertoe behoren 19 bedrijven en wordt 71 ha (of 14% van de totale geregistreerde oppervlakte in de 10 deelgebieden) geregistreerd bij ALV. Het gaat om bedrijven die het hoofdaandeel van het gezinsinkomen niet uit landbouw halen. Het inkomen dat ze halen uit landbouw is aanvullend; dit gaat bv. over landbouwers op pensioen die reeds een pensioenuitkering hebben of gebruikers die een inkomen hebben buiten de landbouwsector maar de percelen gebruiken voor verkoop van landbouwteelten of als weide gebruiken voor paarden (hobby).

Een verlies van die percelen leidt tot verlies van het persoonlijk aanvullend inkomen, maar heeft weinig impact op de landbouw als economische sector op zijn geheel. Deze bedrijven komen wel in aanmerking voor flankerende maatregelen, maar dienen toch als aparte categorie aangegeven te worden.

Belangrijk is te vermelden dat ANB de aanleg van het stadstrandbos Waregem-Wielsbeke plant in de omgeving van het deelgebied Sint-Baafs-Vijve, namelijk op de zuidelijke gronden binnen de meander van Sint-Baafs-Vijve, de gronden ten zuiden van de Stationstraat en ter hoogte van de meander van Schoondale. Dit kan bij twee landbouwers extra effecten teweeg brengen.

Tabel 17: Aantal landbouwers en oppervlakte geregistreeerde oppervlakte bij ALV per categorie van effect op de landbouwbedrijven (in ha en in % geregistreeerde oppervlakte bij ALV)

	Laag Vlaanderen		Posthoornhoek		Paters Mote		Bavikhove-Ooigembos		Sint-Baafs-Vijve		Oeselgem en Mandel		Neerhoek en Ponthoek		Heuvelhoek		Gottem Pereboom		Grammene		Totaal(*)	
	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.	#	opp.
Zeer groot	1	17 (48)	1	31 (50)	2	16 (78)	0	0	0	0	5	24 (31)	4	24 (29)	3	41 (85)	3	18 (58)	2	23 (26)	16	194 (38)
Groot	1	5 (16)	1	7 (11)	0	0	0	0	2	16 (56)	3	13 (17)	3	13 (15)	0	0	1	1 (3)	3	20 (23)	12	75 (15)
Matig	0	0	2	3 (5)	0	0	4	15 (42)	1	5 (19)	6	24 (31)	4	15 (18)	0	0	2	4 (13)	2	10 (11)	16	76 (15)
Klein	7	8 (22)	3	10 (16)	1	1 (8)	5	10 (28)	6	4 (15)	10	14 (18)	11	22 (26)	1	1 (2)	5	6 (19)	16	18 (21)	62	94 (18)
NVT	1	5 (15)	2	11 (18)	1	3 (14)	2	11 (30)	1	3 (10)	1	3 (3)	2	10 (12)	1	6 (13)	2	2 (7)	6	17 (19)	19	71 (14)

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) Landbouwers met gronden in meerdere deelgebieden worden slechts eenmaal meegeteld in de kolom van het totaal.

DEEL 6 FLANKEREND BELEID EN REMEDIËRENDE MAATREGELEN

6.1 Beschrijving huidig flankerend beleid

Grondenbank

Het flankerend beleid krijgt gestalte via de Lokale Grondenbank. Er werden twee lokale grondenbanken met financiële stimuli opgericht. Hiertoe heeft VLM twee overeenkomsten afgesloten: één met W&Z en één met ANB. Met de grondenbank tracht de VLM aan de betrokken landbouwers in de 10 projectgebieden (deelgebieden) een keuzemogelijkheid te bieden: een financiële regeling met stimuli of ruilgrond (gelijkwaardige grond op een andere locatie, in de buurt van het bedrijf). In de 10 projectgebieden en binnen het zoekgebied (het grondgebied van de elf betrokken gemeenten buiten de projectgebieden) kan de grondenbank van de VLM bijgevolg gronden aankopen. Dat gebeurt in opdracht van Waterwegen en Zeekanaal NV of het Agentschap voor Natuur en Bos. Naast de financiële regeling en de ruilgronden is er eveneens een opkoopregeling voorzien.

Financiële regeling (stimuli)

- Financiële regeling in de tien deelgebieden (projectgebieden)

Bij verkoop van gronden in de 10 deelgebieden aan de grondenbank geldt de volgende financiële regeling:

- de gebruiker ontvangt bij het beëindigen van zijn gebruik een extra financiële toeslag bovenop de vergoeding voor het beëindigen van het gebruik, de zogenaamde wijkersstimulus (2.000 euro per hectare);
- de eigenaar van gronden binnen het deelgebied ontvangt een toeslag van maximaal 20% bovenop de geschatte venale waarde van de grond;
- als de eigenaar ook de gebruiker is van het perceel, ontvangt hij naast de toeslag van maximaal 20% op de geschatte waarde van de grond ook de wijkersstimulus (2.000 euro per ha) bij het beëindigen van zijn gebruik.

- Financiële regeling in de zoekzone: ruilgronden

Om ruilgrond te kunnen aanbieden aan landbouwers die verder willen werken als landbouwer, zoekt de grondenbank ook percelen in de ruime omgeving van de tien deelgebieden in het zogenaamde zoekgebied. Daarom is er ook een financiële regeling bij verkoop van gronden buiten de tien gebieden aan de grondenbank:

- een gebruiker die ook gronden gebruikt in de 10 gebieden, ontvangt bij het beëindigen van zijn gebruik een extra financiële toeslag bovenop de vergoeding voor het beëindigen van het gebruik, de zogenaamde wijkersstimulus (2.000 euro per ha).
- Een gebruiker die geen gronden gebruikt in de 10 gebieden, ontvangt bij het beëindigen van zijn gebruik een extra financiële toeslag bovenop de vergoeding voor het beëindigen van het gebruik, de zogenaamde wijkersstimulus (1.000 euro per ha).

Tabel 18: Overzicht vergoedingen en toelagen in het kader van het project Rivierherstel Leie

	Gronden in de 10 deelgebieden	Gronden buiten de 10 deelgebieden (zoekgebied)
Getroffen landbouwer in een deelgebied	Vergoeding voor beëindigen gebruik + wijkersstimulus (2000 euro/ha)	Vergoeding voor beëindigen gebruik + wijkersstimulus (2.000 euro/ha)
Niet getroffen landbouwer		Vergoeding voor beëindigen gebruik + toeslag voor vrijwillig beëindigen van hun landbouwgebruik(1.000 euro/ha)
Eigenaar van een landbouwgoed	Geschatte waarde + een toeslag van maximaal 20%	

Opkoopregeling

Deze (eerder theoretische wegens hoge kostprijs) piste is voorzien in de overeenkomsten LGB VLM-ANB en LGB VLM-W&Z – art. 12. Mits toestemming van ANB of W&Z kan VLM - mits voldaan is aan een aantal voorwaarden (landbouwer in hoofdberoep, 20% van gebruik gelegen in een deelgebied,..) - opdracht geven aan het aankoopcomité om te onderhandelen over de aankoop van het volledige bedrijf.

6.2 Vergelijking met andere projecten

In bijlage is een overzichtstabel gevoegd met een vergelijking van het flankerend beleid in de verschillende lokale grondenbanken.

In de media en bij vergelijking wordt het meest de vergelijking gemaakt met de lokale grondenbanken in het kader van het sigmaplan. Deze vergelijking met de LGB Rivierherstel Leie leert ons het volgende:

Het gaat om deels dezelfde bedragen en onderdelen, namelijk:

- gebruikers
  - wijkersstimulus van 2.000 euro/ha
  - toeslag vrijwillige beëindiging gebruik van 1.000 euro/ha
- eigenaars
  - toeslag voor eigenaars van maximaal 20% van de geschatte waarde van de gronden in het projectgebied
  -

en deels verschillende (of ook meer uitgebreide maatregelen in SIGMA):

- gebruikers
  - korting mestafzet
  - toeslag bedrijfsverplaatsing
- eigenaars
  - eigenaarstoeslag van 20 % in het zoekgebied
  - pachtaanvaardingsvergoeding van 20%

Dus specifiek voor de gebruikers zijn er twee extra maatregelen van toepassing in SIGMA die niet in het flankerend beleid voor Rivierherstel Leie zijn opgenomen en specifiek voor de eigenaars zijn er ook twee extra maatregelen van toepassing.

6.3 Remediërende maatregelen

Tabel 19 geeft een overzicht over hoe de landbouwers bij voorkeur wensen gecompenseerd te worden bij verlies van hun grond in het deelgebied. In de landbouwenquête werd gepeild naar de gewenste remediërende maatregel op korte en lange termijn, of ook vóór 2018 (periode van 5 jaar) en na 2018. In praktijk echter was het antwoord hetzelfde.

Wanneer het project wordt gerealiseerd, is er vanuit landbouw:

- voor 58 ha vraag naar financiële compensatie, met de meeste gronden in het deelgebied Heuvelhoek,
- voor 218 ha vraag naar ruilgrond, met de meeste gronden in de deelgebieden Laag Vlaanderen, Oeselgem & Mandel en Grammene,
- voor 109 ha vraag naar een totaaloplossing, vooral in de deelgebieden Posthoornhoek, Paters Mote en Sint-Baafs-Vijve,
- voor 88 ha heeft de landbouwer nog geen keuze gemaakt,
- voor 37 ha is geen flankerend beleid van toepassing, het zijn gronden die landbouwers “gratis” gebruiken via overeenkomsten met overheden, Natuurpunt of een privé persoon. De meeste gronden gelegen in de deelgebieden Posthoornhoek en Bavikhove-Ooigembos

Tabel 19: oppervlakte gevraagde remediërende maatregelen (in ha en (in % van de geregistreerde oppervlakte bij ALV))

Remediërende maatregel (in ha en (in %))	Laag Vlaanderen	Posthoornhoek	Paters Mote	Bavikhove-Ooigembos	Sint-Baafs-Vijve	Oeselgem en Mandel	Neerhoek en Ponthoek	Heuvelhoek	Gottem Pereboom	Grammene	Totaal
Financiële vergoeding	1 (4)	12 (20)	3 (15)	2 (6)	0	4 (5)	11 (13)	20 (42)	3 (9)	2 (3)	58 (11)
Ruilgrond	31 (89)	9 (14)	1 (5)	18 (49)	7 (26)	44 (56)	37 (44)	8 (16)	4 (14)	59 (67)	218 (44)
Totaaloplossing	0	31 (50)	16 (80)	0	16 (58)	17 (22)	1 (1)	20 (42)	8 (25)	0 (0)	109 (21)
Nog geen keuze	<1 (1)	0	0	6 (17)	2 (6)	11 (14)	30 (35)	0 (0)	11 (35)	27 (30)	88 (17)
Nvt (GBO*)	2 (6)	10 (16)	0 (0)	10 (28)	3 (10)	2 (3)	5 (7)	0 (0)	5 (17)	0 (0)	37 (7)

Bron: ALV 2011, 2012 en enquête 2011, 2012, 2013 en eigen berekeningen

(*) GBO = gronden die landbouwers “gratis” gebruiken in overeenkomst met overheden, Natuurpunt of privé persoon

DEEL 7 KNELPUNTEN EN VRAGEN NAAR FLANKEREND BELEID EN VERDERE UITVOERING PROJECT

7.1 Knelpunten

- Ruimtelijke bestemming en VEN :
  - eerste 5 deelgebieden (met groene bestemming) : ontheffing op huiskavel en delen zonder overdruk VEN
  - laatste 5 (met agrarische bestemming): nog opmaken RUP, gebruikerscompensatie en kapitaalschade kunnen vertragend werken op de werking van de grondenbank (cfr. project NI Blankaart)
- Bodem : slechts 439 ha mogelijk in te richten tot natte natuur
- Teelt :
  - gebieden met groot aandeel weiden en voedergewassen van belang voor bedrijven met rundvee waarvan groot aandeel met landbouweconomische huiskavel in de deelgebieden
  - gebieden met groot aandeel akkers, eenvoudiger te remediëren (ruilen van akkers)
- Landbouweconomische huiskavel :
  - 211 ha is landbouweconomische huiskavel, 150 ha behoren tot bedrijven met groot effect, 43 ha tot niet beroepsmatige landbouwbedrijven
  - wat met bedrijven met zetel aan de rand van de deelgebieden en de percelen in het gebied (= meestal categorie zeer groot landbouweffect)
- eigendom-pacht : bijna 60% van de gronden wordt gepacht, ruilgronden vinden voor pachter is niet evident
- bedrijfskenmerken
  - 56 van de 125 bedrijven met landbouw als enige bron van inkomen op het bedrijf
  - groot aantal (75 van de 125 bedrijven) zijn economisch grote en zeer grote bedrijven
  - 70 op 125 bedrijven hebben de laatste 5 jaar geïnvesteerd
  - 10 van 125 bedrijven hebben recent het bedrijf overgenomen
  - 58 van 125 bedrijfsleiders zijn jonger dan 50 jaar
- Grondenbank
  - grote oppervlakte ruilgrond gevraagd (218 ha of 44%) en totaaloplossing (109 ha of 21%)
  - hoge prijzen gronden in de Leiestreek

7.2 Vragen

Oplijsting vragen vanuit de sector en landbouwers

- Wat bij moment van onteigening en geen oplossing landbouw?
- Duidelijkheid op korte termijn, rechtszekerheid
- Wat met stukken die niet geschikt zijn om natte natuur te worden? Wat op hoger gelegen gronden, opgespoten gronden?
- Wat met stukken uit VEN geknipt?
- Wat met huiskavels? Wat met bedrijven op de rand wanneer ze al hun gronden in de deelgebieden hebben liggen?
- Waarde bedrijven?
- Beheer nadien: wie? hoe? (effect op balans blijvend grasland?)
- Waarom bepaalde andere stukken niet meegenomen bv. omgeving Mandelbeek en Mandel? Of eigendommen van overheden?
- Waarom worden de meanders zelf niet meegeteld in de 500 ha?
- Waar extra ruimte voor mestafzet vinden?
- Eventueel een soort kavelruil nadien?

Rivierherstel Leie

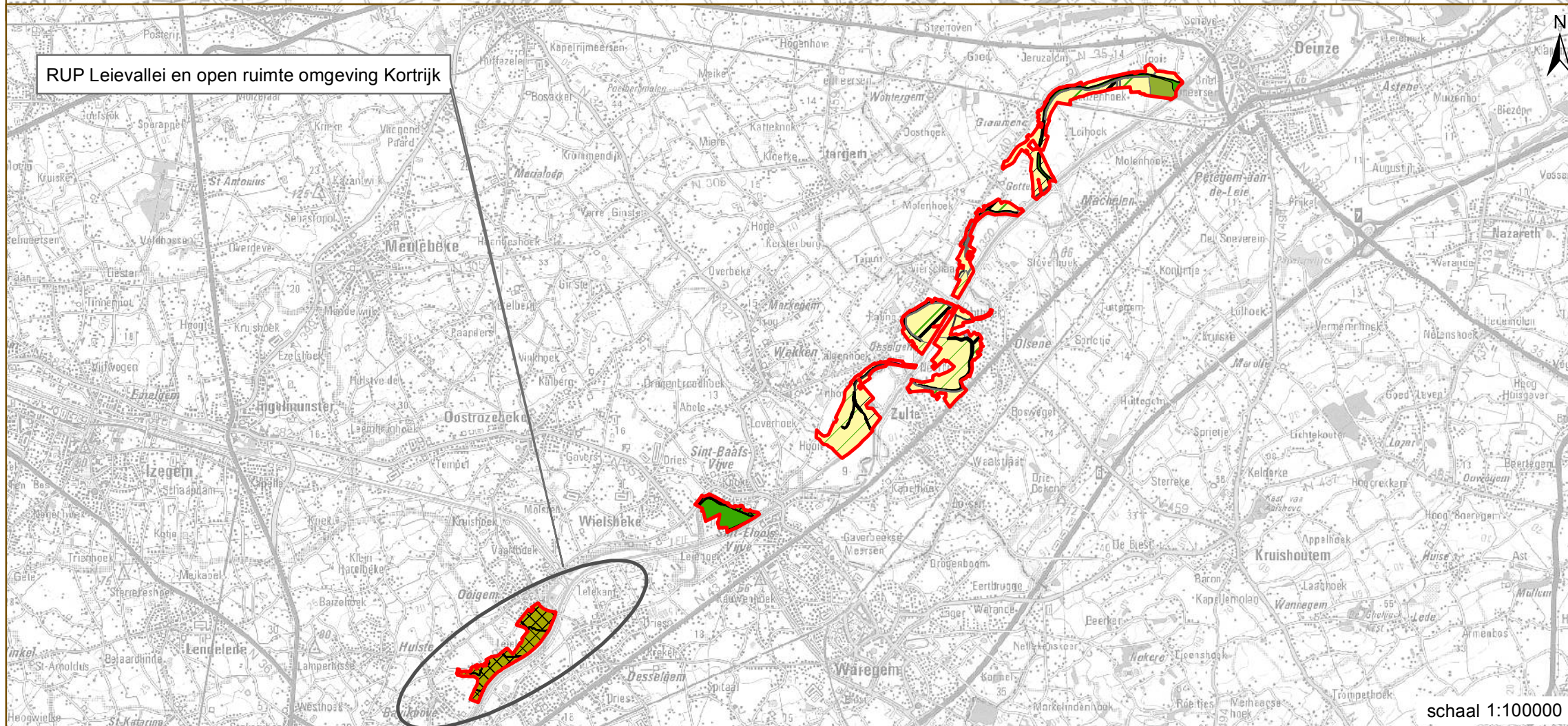
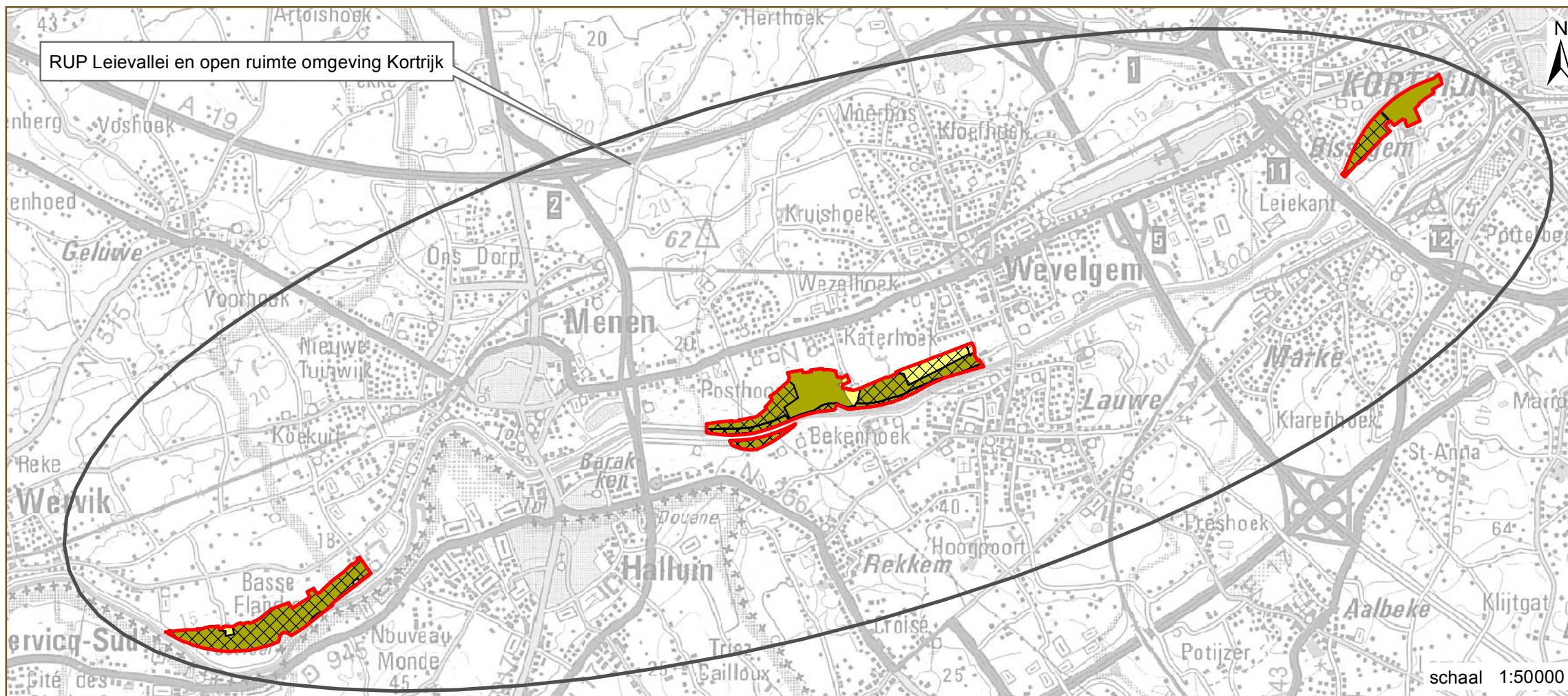
Kaart 1 : Jurisch kader

Legende

- perimeters 10 deelgebieden
- VEN-gebied
- Ruimtelijke bestemming**
- Reservaat en natuur
- Overig groen
- Landbouw
- Gemeenschapsvoorzieningen
- Infrastructuur
- gewestplan**
- 0100- woongebied
- 0101- woongebied met cultureel, historische en/of esthetische waarde
- 0102- woongebied met landelijk karakter
- 0105- woonuitbreidingsgebied
- 0180- reservegebied voor woonwijken
- 0200- gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut
- 0500- parkgebieden
- 0701- natuurgebied
- 0800- bosgebieden
- 0900- agrarische gebieden
- 0901- landschappelijk waardevolle gebieden
- 0910- agrarische gebieden met ecologisch belang
- 0912- agrarische gebieden met landschappelijke waarde
- 1100- ambachtelijke bedrijven en kmo's
- 1336- laguneringsveld met nabestemming bufferzone
- 1504- bestaande waterwegen

Bron:
 - Digitale versie van topografische kaart 1/10.000, raster, zwartwit, NGI, opname 1991-2005 (GIS-Vlaanderen)
 - Rasterversie van de Topografische kaart in zwartwit en op schaal 1/100.000, NGI, opname 1986-1990 (GIS-Vlaanderen)
 - Vectoriële versie van het Gewestplan, Dept. RWO, Afdeling Ruimtelijke Planning, 2002 (bijgewerkt 2011) (AGIV)
 - Gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP), toestand 28/10/2013 (Dep. RWO, Afdeling Ruimtelijke Planning, 2013)
 - Vectoriële versie van de VEN-gebieden, toestand 01/07/2006, Agentschap voor Natuur en Bos (AGIV)

aangemaakt op : 10/02/2014

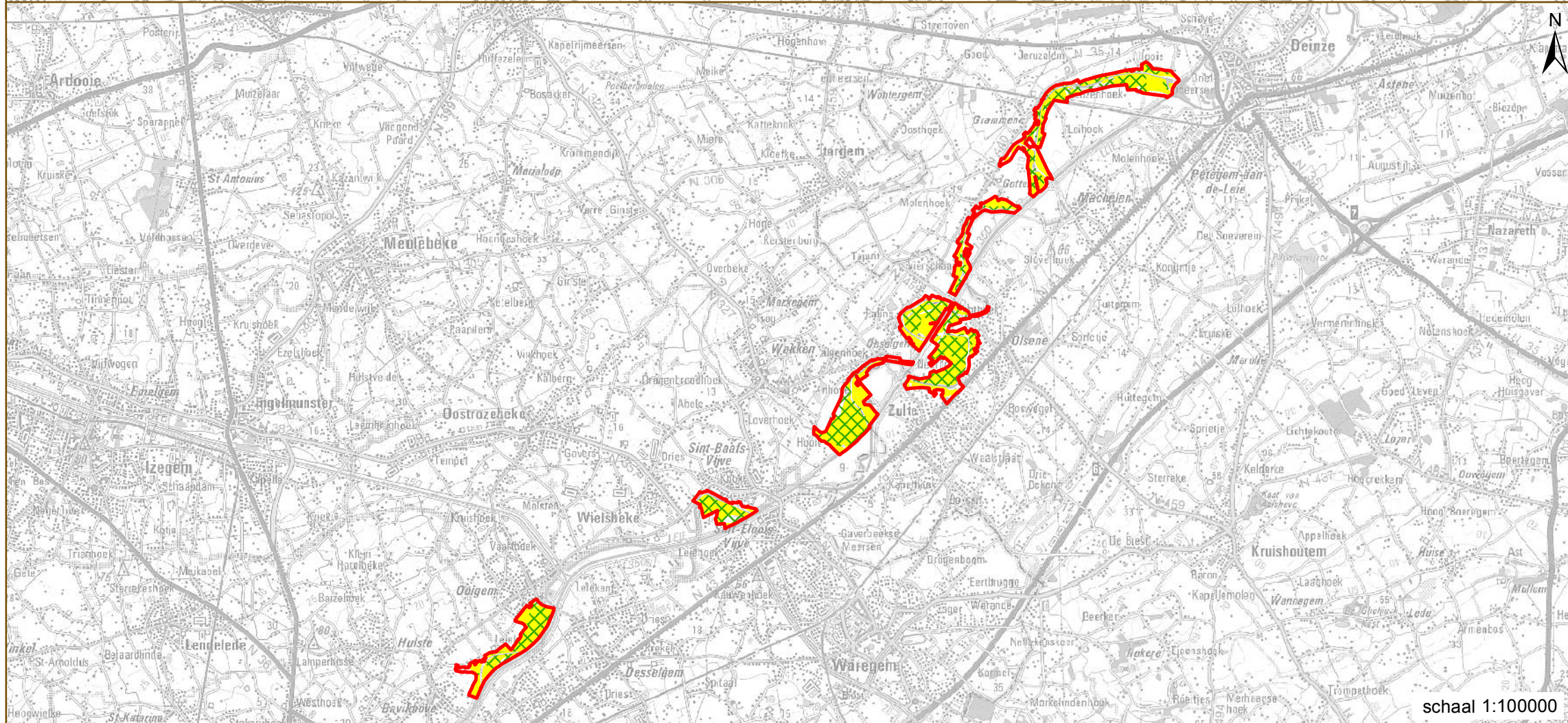
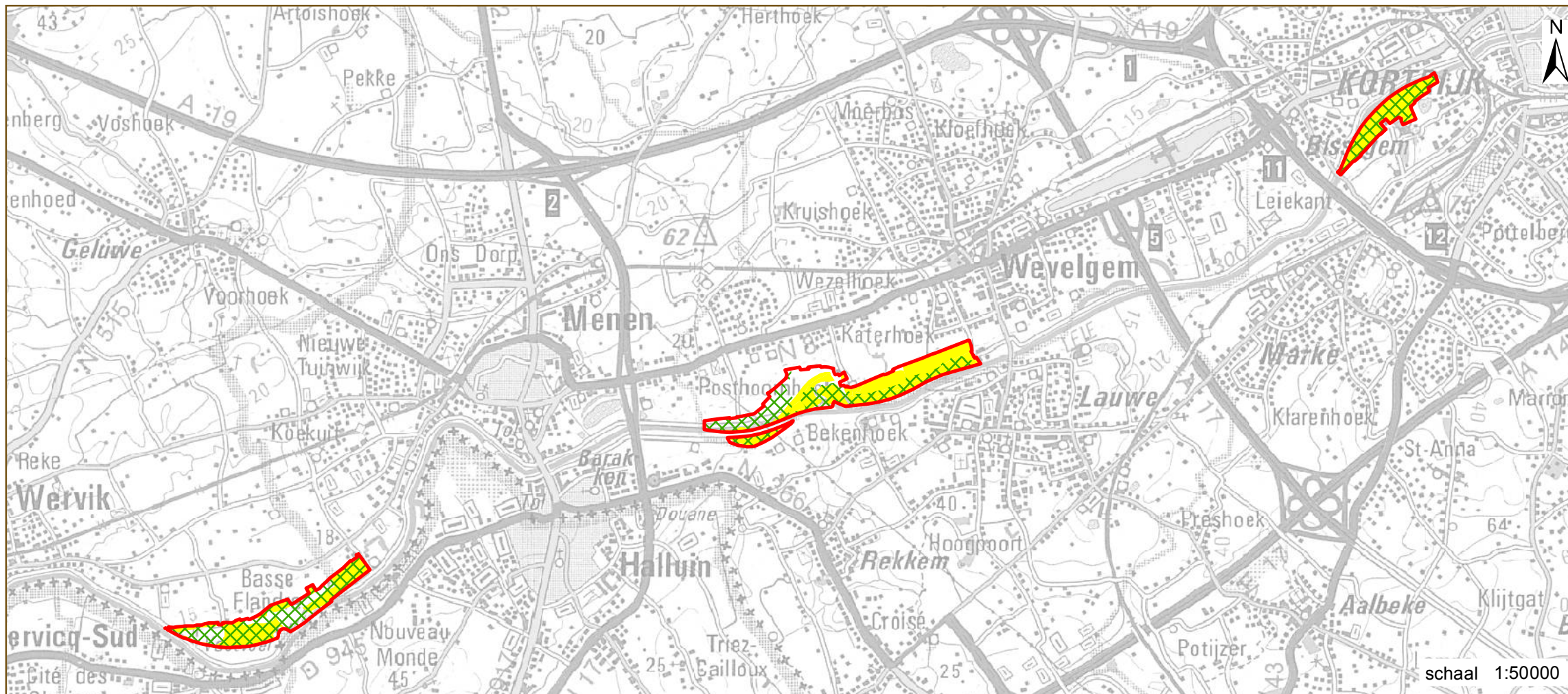

Rivierherstel Leie

Kaart 2 : Bodemgeschiktheid

Legende

- perimeters 10 deelgebieden
- ecohydrologische deelgebieden**
- geschikte voor natte natuur
- bodem**
- geschikt voor landbouw

Bron:
- Rasterversie van de Topografische kaart in zwartwit en op schaal 1/100.000, NGI, opname 1986-1990 (GIS-Vlaanderen)
- Digitale versie van de Bodemkaart van Vlaanderen, IWT, uitgave 2001 (OC GIS-Vlaanderen)
- Ecohydrologische studie, Ecorem, 2008

aangemaakt op : 10/02/2014

Rivierherstel Leie

Kaart 3 : Teelt

Legende

 perimeters 10 deelgebieden

teeltgroep

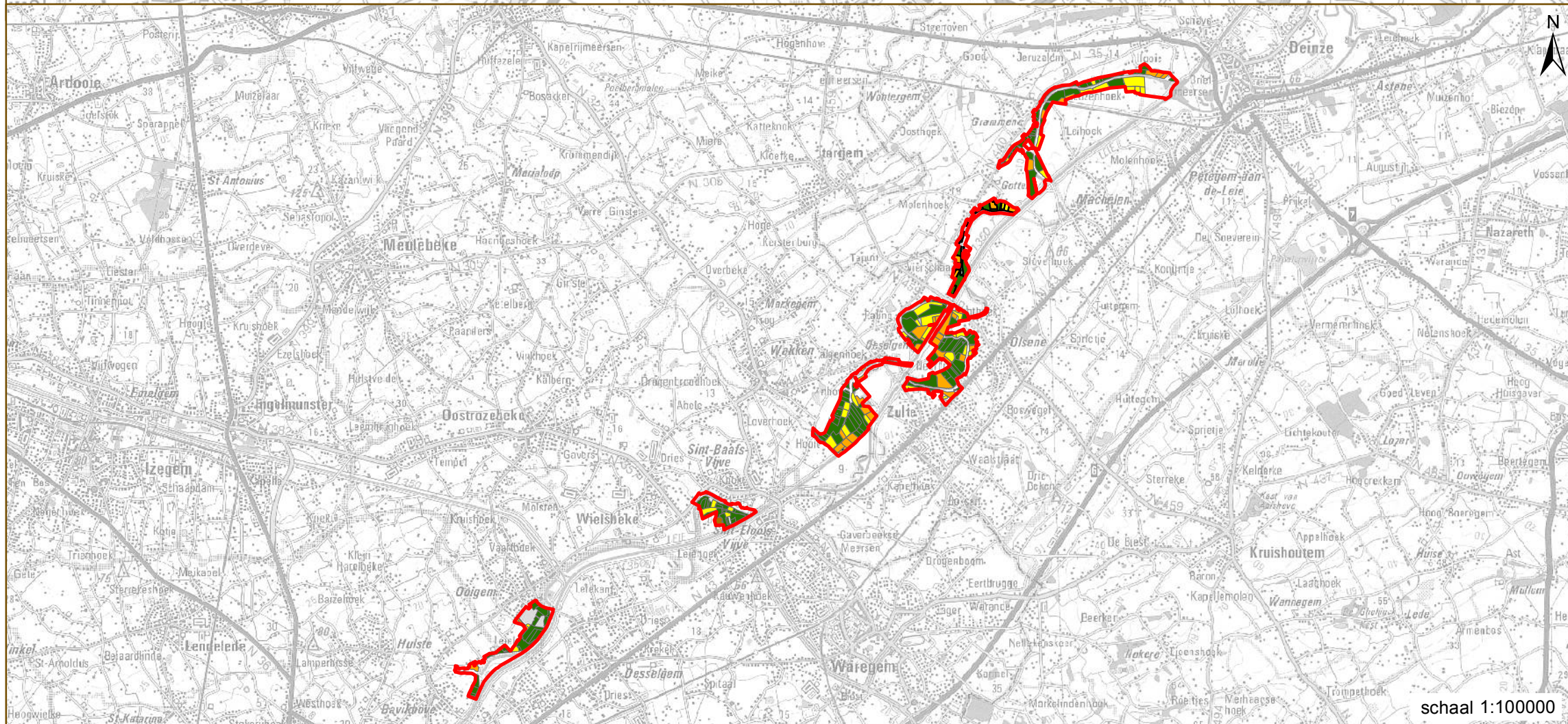
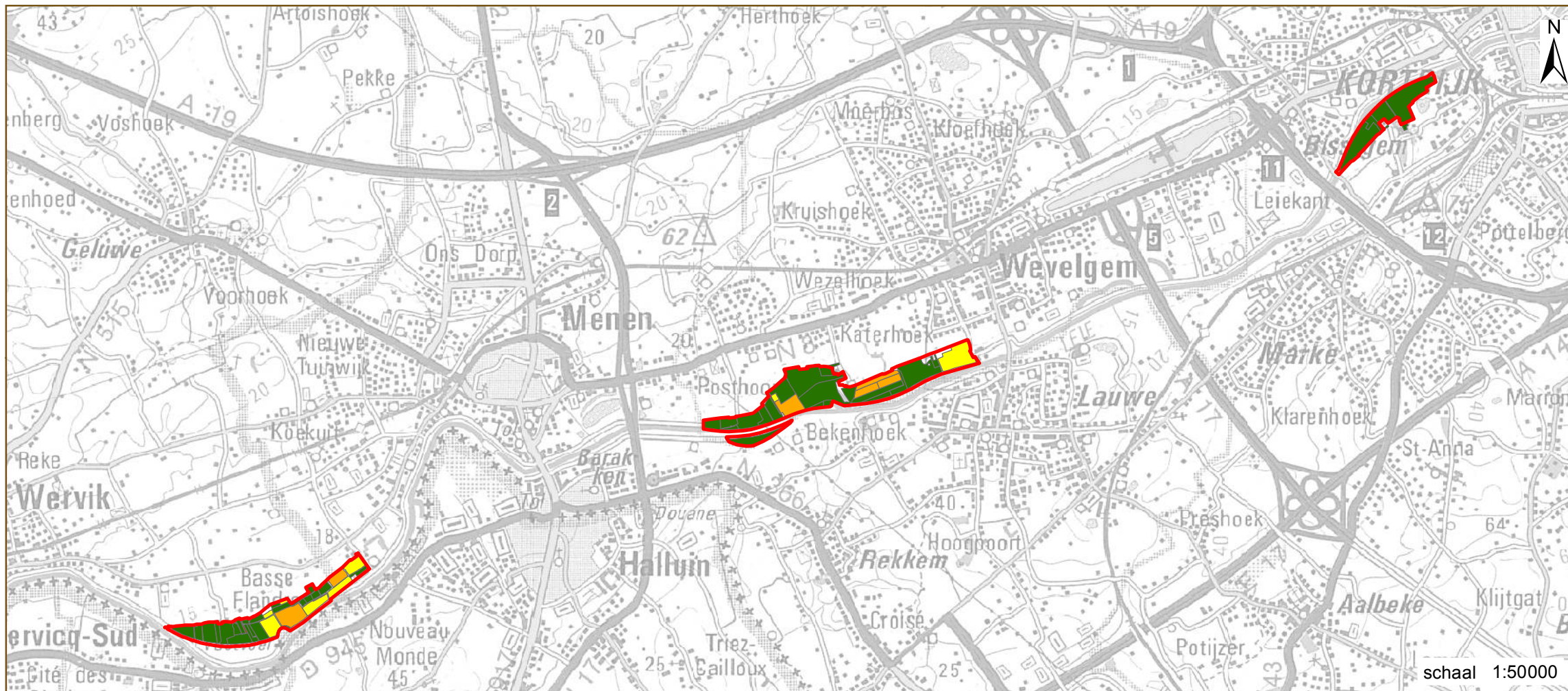
 weide

 voedergewas

 akkerteelten

 KLE

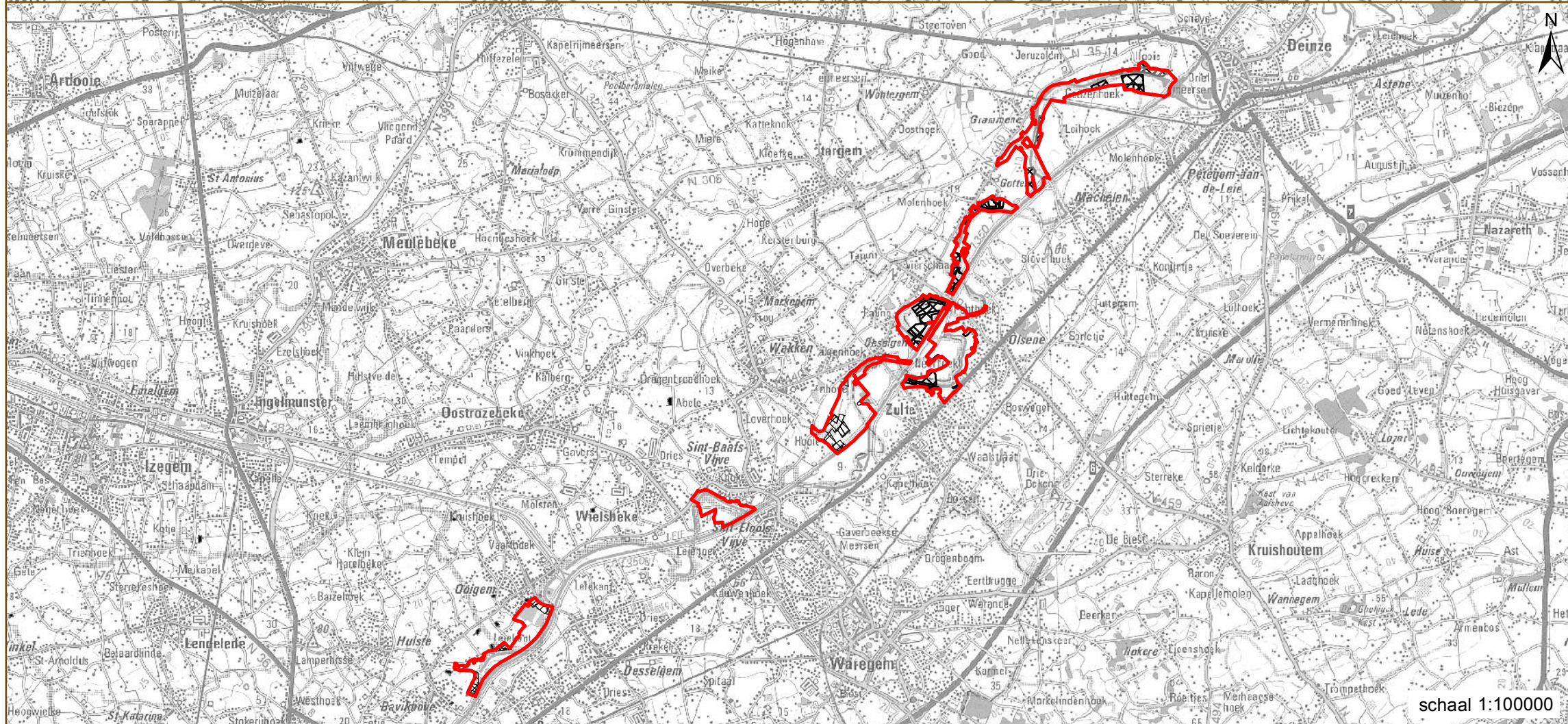
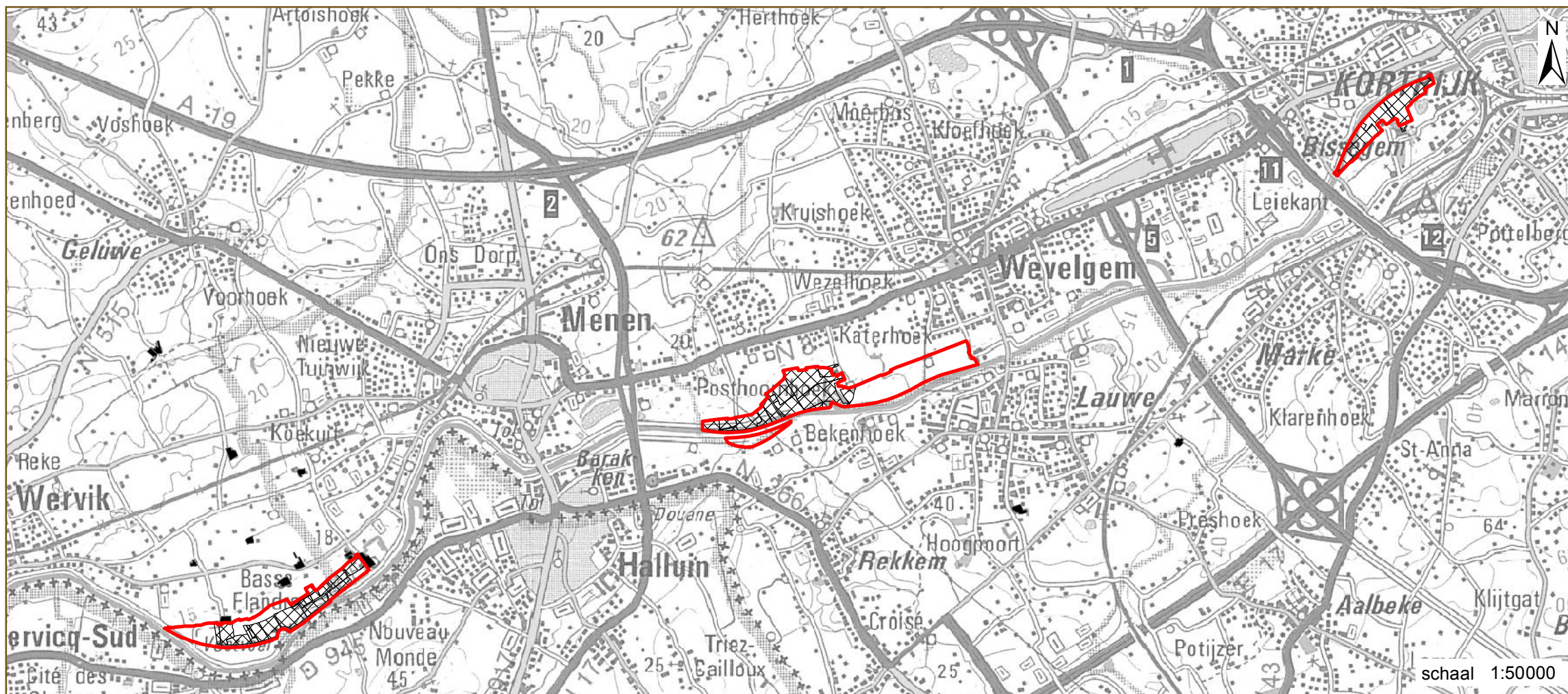
 stal

Bron:
- Rasterversie van de Topografische kaart in zwartwit en op schaal 1/100.000, NGI, opname 1986-1990 (GIS-Vlaanderen)
- Blijvend Grasland uit Landbouwgebruik (toestand 01/03/2010, ALV)
- Vectoriële versie van de Landbouwgebruikspcelen, toestand 2010 (ALV 2012)
- enquête 2011, 2012 en 2013

aangemaakt op : 10/02/2014

Rivierherstel Leie

Kaart 4 : Landbouweconomische huiskavel

Legende

- perimeters 10 deelgebieden
- huiskavel
- bedrijfszetel

Bron:
 - Rasterversie van de Topografische kaart in zwartwit en op schaal 1/100.000, NGI, opname 1986-1990 (GIS-Vlaanderen)
 - Vectoriële versie van de Landbouwgebruikspcelen, toestand 2010 (ALV 2012)
 - enquête 2011, 2012 en 2013

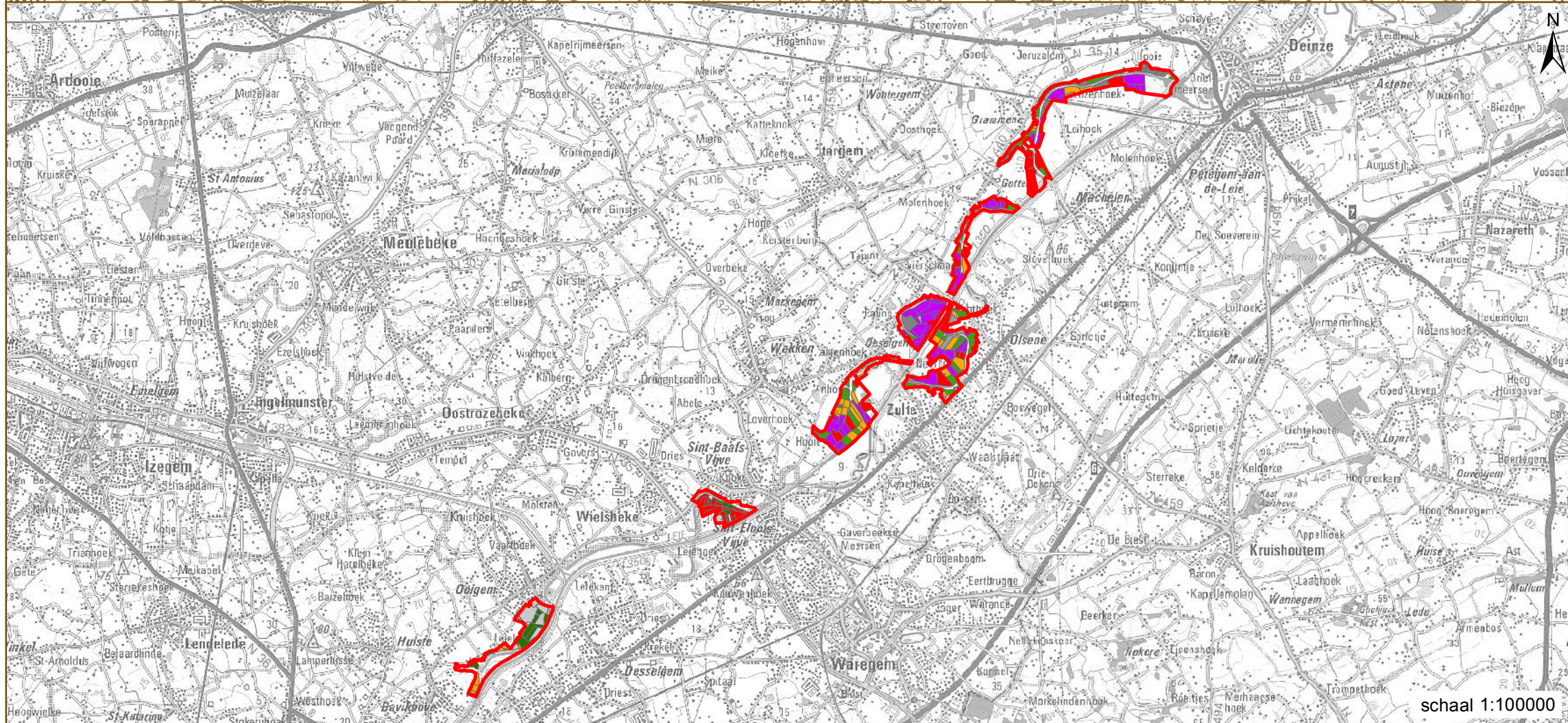
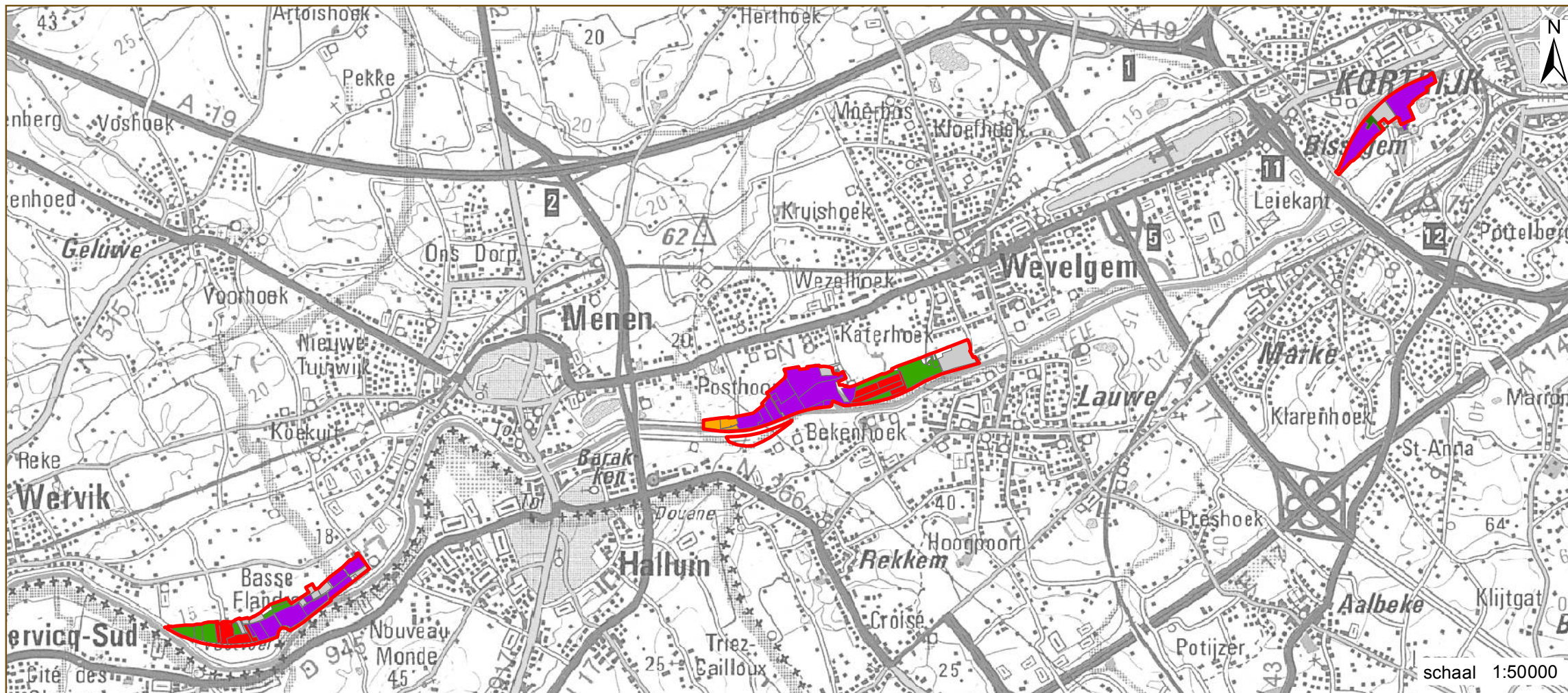
aangemaakt op : 10/02/2014

schaal 1:100000

Rivierherstel Leie

Kaart 5 : Effect op landbouw

Legende

□ perimeters 10 deelgebieden

effect op landbouw

- zeer groot
- groot
- matig
- klein
- nvt

Bron:
- Rasterversie van de Topografische kaart in zwartwit en op schaal 1/100.000, NGI, opname 1986-1990 (GIS-Vlaanderen)
- Vectoriële versie van de Landbouwgebruikspcelen, toestand 2010 (ALV 2012)
- enquête 2011, 2012 en 2013

aangemaakt op : 10/02/2014

VLM

